

ประวัติศาสตร์ทหาร – แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร

(วันอังคารที่ 18 กันยายน พ.ศ.2550) - เขียนโดย ทอทหาร - แก่ไขล่าสุดเมื่อ (วันอังคารที่ 18 กันยายน พ.ศ.2550)

ย้อนกลับไปในช่วงวัยเด็กสิ่งที่ได้สร้างสมให้ผมได้มีความรู้ ความชอบ และแรงบันดาลใจในกิจการทหารนั้นคงจะหนีไม่พ้นความที่เป็นคนชอบอ่านหนังสือ ผมเองได้มีโอกาสสัมผัสกับหนังสือหลายประเภทที่ทำให้ผมมีความผูกพันกับกิจการทหาร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คงต้องยกประโยชน์ให้กับคุณแม่ของผมที่ท่านมักจะซื้อหนังสือให้ผมอ่านประจำ จนเมื่อเริ่มโตขึ้นผมจะเริ่มไปหาซื้อหนังสือที่สนใจเอง หนังสือที่คุณแม่ผมซื้อมาให้ผมอ่านเมื่อวันเด็กนั้นส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นอัตชีวประวัติของบุคคลสำคัญในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เป็นนักการทหารสำคัญของโลก ซึ่งในสมัยก่อนนั้นมักจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือ หนังสือที่เกี่ยวกับประวัติผู้นำประเทศ และรวมไปถึงนักวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของโลก สิ่งต่างที่ผมหได้จากการอ่านหนังสือนั้นคงต้องยอมรับว่าเป็นแรงบันดาลใจให้ผมเต็มเต็มความฝันในวัยเด็กของผมไม่ว่าความอยากเป็นทหาร หรือแม้กระทั่งความอยากเป็นนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งผมเองก็ได้มีโอกาสสัมผัสกับสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองในปัจจุบันหลาย ๆ เกือบทั้งหมดที่ผมฝันไว้

นอกจากได้อ่านอัตชีวประวัติของบุคคลสำคัญแล้วพอผมเริ่มที่จะโตขึ้นมาประกอบกับในช่วงที่ผมอยู่ประถมปลายและมีชมต้นในสมัยนั้นจะมีหนังสือการ์ตูนที่ชื่อ “การ์ตูนสงคราม” และหนังสือนิตยสาร ในสมัยนั้น อีก 2 เล่มที่เกี่ยวข้องกับการทหารนั้นคือนิตยสาร “สงคราม” และ “สมรภูมิ” ผมซื้อหนังสือเหล่านี้อ่านจนผมเข้าเรียนที่โรงเรียนเตรียมทหารและโรงเรียนนายร้อย จปร. และปริมาณของนิตยสารเหล่านี้เยอะมากจนเรียกได้ว่าสูงท่วมหัวหรือสูงกว่าตัวผม ต่อมาเมื่อผมได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนนายร้อย จปร. ผมได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในวิชาประวัติศาสตร์ทหารซึ่งอาจารย์ในขณะนั้นได้ให้ผมอ่านหนังสือนอกเวลา 2-3 เล่มคือ “ไทยรบพม่า” “ฮานิบาล” และ “Napoleon's Maxims of War” ประกอบกับผมได้มีโอกาสอ่านหนังสือ 3 กกล่มที่เขาพระยาพระคลัง (หน) แปล และรวมไปถึงของยาขอบ (มาตอนหลังได้มีโอกาสอ่านฉบับของ สังข์ พัชรีโนทัย ตอนกำลังศึกษาปริญญาเอกคือให้คุณแม่ส่งไปให้ที่สหรัฐฯ) จนจบการศึกษาไปรับราชการก็คิดว่าคงไม่ได้กลับมาสัมผัสกับประวัติศาสตร์ทหารอีก จนผมได้มีโอกาสรับทุนจากกองทัพไปศึกษาต่อปริญญาเอกที่ประเทศสหรัฐฯ ๆ ผมมักจะนิยมไปอ่านหนังสือในร้านหนังสือทำให้ผมพบกับหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทหารอีกเป็นจำนวนมากทำให้ผมต้องขนหนังสือกลับมาเมืองไทยจำนวนมาก (จำได้ว่าผมขนของกลับทางเรือจำนวน 33 ลัง ในจำนวนนั้นเป็นหนังสือ 25 ลัง ซึ่งมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทหารจำนวนมาก จวบจนวันนี้ยังอ่านไม่หมดเพราะไม่ค่อยมีเวลา)

จากที่อ้อมภพทมาค่อนข้างยาวนานเพราะผมอยากจะทำให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารที่ไม่มีทิศทางจนกลายมาเป็นความชอบส่วนตัวของผม การศึกษาประวัติศาสตร์ของผมจึงเป็นไปตามแหล่งข้อมูลที่จะสะดวกเท่าที่จะพอหาได้ ซึ่งผมเชื่อว่าถ้าผมได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมในวัยเด็กคงจะทำให้ผมมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ทหารได้ดีกว่าในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ทหารให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นนั้นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในความสำคัญของประวัติศาสตร์ทหาร ความมุ่งหมายหมาย และ กรอบแนวคิด เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการศึกษาที่ถูกต้องวิธี คำกล่าวของท่านองที่ว่า “ไม่มีอนาคตในประวัติศาสตร์” หรือ “เราจะศึกษาประวัติศาสตร์ไปทำไม” มักจะเป็นคำพูดที่เราได้ยินกันในปัจจุบันอยู่เสมอ และที่สำคัญไปกว่านั้น

นักการทหารหลายคนมีความเชื่อในนวัตกรรมและเทคโนโลยีซึ่งลึ้มที่จะศึกษาหรือให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร และมักจะมีคำพูดตามมาในลักษณะที่ว่า ปัจจุบันกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์

การนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาใช้อาจจะไม่มีเหมือนหรือตรงมากนัก

ด้วยความคิดเหล่านี้เองทำให้มีค่านิยมสนใจในประวัติศาสตร์ทหารน้อยลง

ความจริงแล้วความรู้ที่นึกคิดในเชิงลบของการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารเป็นสิ่งที่เกิดจากการไม่ได้ศึกษาถึงแก่นของวิชาประวัติศาสตร์ทหาร เพราะถ้าได้มีโอกาสศึกษาประวัติศาสตร์ทหารแล้วจะทำให้ทราบถึงที่มาที่ไปในความขัดแย้งต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้นอดีตแล้วยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มหรือการตัดสินใจในสถานการณ์ในปัจจุบัน

รวมถึงความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ดังเช่น การใช้กำลังโอบของ พล.อ.นอร์แมน ชาวชกอฟ

ในปฏิบัติการพายุทะเลทราย (Operation Desert Storm) จะมีความเหมือนกับการใช้กำลังโอบของโปเลียนในการทัพที่อุลัม (Ulm Campaign) ถึงแม้จะมีเทคโนโลยีที่ใช้ในสงครามที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

คำว่า “Military History” หรือในภาษาไทยคือ “ประวัติศาสตร์ทหาร” นั้นแต่เดิมที่จะทำการศึกษารวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ และได้แยกออกมาจากวิชาประวัติศาสตร์ที่เด่นชัดขึ้นในช่วง ศตวรรษที่ 19 โดย โจมินี (อังตวน อองรี โจมินี) นักการทหารชาวสวิสเซอร์แลนด์ ที่แบ่งการศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร ออกเป็น 3 ลักษณะ (J.E.J.essup, R.W.Coakley, “A Guide to The Study and Use of Military History,” Washing , D.C., US Government Printing Office, 1988) คือ (1) ประวัติศาสตร์ทหารแบบบริสุทธิ์ (2)

ประวัติศาสตร์ทหารเพื่อใช้ทดสอบหลักการสงคราม และ (3) ประวัติศาสตร์ทหารที่สัมพันธ์กับการเมือง โดยมีความมุ่งหมายในการศึกษาคือ

- * เขาใจธรรมชาติของสงคราม
- * ลดความกลัวในสิ่งที่ไม่รู้
- * สร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่ได้ศึกษา
- * ได้เรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อื่น
- * เขาใจปฏิกิริยาของมนุษย์ในยามสงคราม

สำหรับกลไกที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร ในหนังสือเล่มเดียวกันได้กำหนดแนวคิดกว้าง ๆ สำหรับการศึกษาศาสตร์ทหาร 10 ประการคือ

- * ทฤษฎีและหลักนิยมทางทหาร (Military Theory & Doctrine)
- * ความเป็นทหารอาชีพ (Military Professionalism)
- * ศิลปการนำทัพ (Generalship)
- * ยุทธศาสตร์ (Strategy)
- * ยุทธวิธี (Tactics)
- * ธุรการและสงกำลังบำรุง (Logistics & Administrations)
- * เทคโนโลยี (Technology)
- * ปัจจัยทางการเมือง (Political Factors)
- * ปัจจัยทางสังคม (Social Factors)
- * ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economics Factors)

นอกจากนี้ในเอกสาร แนวสอน วิชาประวัติศาสตร์ทหาร เล่มที่ 1 พื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์ทหาร พิมพ์ครั้งที่ 5 (กองวิชายุทธการ ส่วนวิชาเสนาธิการ, “พื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์ทหาร” โรงพิมพ์กองอุปกรณ์การฝึกและศึกษา สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, หน้าที่ 13) ได้กล่าวถึงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารด้วยตนเอง ด้วยการกำหนดแนวคำถามมูลฐานที่ช่วยในการอ่านประวัติศาสตร์ทหาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ประเภทของกองทัพ: ว่าเป็น กองทหารอาสา ทหารรับจ้าง ทหารประจำการ ฯลฯ
- 2) เหตุผลว่าทำไมกองทัพจึงทำการรบ: เหตุผลคือ ผลประโยชน์ของราชวงศ์ ศาสนา ชาตินิยม ผลประโยชน์ของชาติ อุดมการณ์ ฯลฯ
- 3) ประเมินค่าการต่อสู้ของกองทัพว่าเป็นอย่างไร: ใช้ ยุทธวิธี จูโจม อำนาจการยิง ใช้การรวมกำลัง ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่ สงครามสนามเพลาะ ฯลฯ
- 4) สอบความสัมพันธ์ระหว่างเหล่าทัพ: ว่าใช้ การป้องกันทางเรือ กองทัพบกเป็นแนวตั้งรับแรก ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของรัฐ
- 5) ใครเป็นผู้สั่งใช้กองทัพ: ว่าเป็น กษัตริย์นักรบ หัวหน้าฝ่ายบริหาร ผู้บังคับบัญชา ฝ่ายเสนาธิการ ฯลฯ
- 6) กองทัพดำรงสถานภาพการรบได้อย่างไร: ในเรื่องของ การสงกำลังบำรุง เทคโนโลยี ขวัญ ความสามารถทางอุตสาหกรรม ฯลฯ
- 7) สงครามยุติได้อย่างไร: ด้วยการ ยอมจำนน การทำลายล้าง การเซ็นสัญญา การหมดขีดความสามารถ ฯลฯ

ส่วนการเริ่มต้นที่ดีในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารในเอกสารเล่มเดียวกันได้กล่าวไว้ว่า (ibid, 1-13)

การเริ่มต้นศึกษาประวัติศาสตร์ทหารที่ดีนั้นคือ การอ่านชีวประวัติของบรรดาผู้นำทางทหาร และประมุขของรัฐที่มีชื่อเสียง

เพื่อที่จะได้ทราบถึงลักษณะความเป็นผู้นำ การตัดสินใจในสภาวะวิกฤต หลักการต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้นำเหล่านั้นประสบความสำเร็จหรือพ่ายแพ้ และรวมไปถึงผลงานต่าง ๆ ของบุคคลสำคัญเหล่านั้น

สำหรับการวิเคราะห์การรบบและการทัพ (Campaign Analysis) นั้นสามารถกระทำได้ตามลำดับขั้นดังนี้

- * การประเมินสภาวะแวดล้อมของประวัติศาสตร์ในขณะนั้นที่นำไปสู่ความขัดแย้งหรือภาวะสงคราม
- * การพิจารณาทางด้านยุทธวิธี ที่ตั้ง ภูมิประเทศสำคัญ อัตราส่วนกำลังของทั้งสองฝ่าย
- * ปัจจัยที่ผลกระทบต่อเหตุการณ์ เช่นผลกระทบจากภูมิประเทศ และลมฟ้าอากาศ และรวมไปถึงขวัญ กำลังใจ การฝึก และภาวะผู้นำ เป็นต้น
- * สรุปการปฏิบัติของเหตุการณ์ โดยบรรยายในลักษณะของการปฏิบัติการตั้งแต่เริ่มต้นจนไปถึงผลลัพธ์ตามลำดับเหตุการณ์สำคัญ

อาจมีการใช้แผนที่ประกอบเพื่อช่วยในการอธิบาย

- * บทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการวิเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นบทเรียนจากชัยชนะหรือความพ่ายแพ้

โดยทำการเปรียบเทียบโดยตรงไปตรงมา

- * ประเมินค่าสิ่งสำคัญที่เด่นชัดของเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่ชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ของทั้งสองฝ่ายในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การขาดการประสานงานกันระหว่างกองทัพ ความไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในช่วงต้นแล้วนั้นผมมีความเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าอาจจะมีบางท่านหลังจากที่ได้อ่านบทความนี้แล้วจะได้นำแนวทางต่าง ๆ ไปใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประวัติศาสตร์ทหารเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ท่านที่เป็นนักการทหารมีมุมมอง มีความคิด และมีความเข้าใจในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ

ได้ดียิ่งขึ้นช่วยให้นักการทหารที่ศึกษาประวัติศาสตร์มีความคิดที่รัดกุมครอบคลุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นและนำไปสู่ความเป็นทหารอาชีพ และนักยุทธศาสตร์ที่ดีต่อไปในอนาคต และที่สำคัญประวัติศาสตร์ทหารไม่ได้มีไว้ใช้ศึกษาเฉพาะผู้ที่มืออาชีพเป็นทหารเพียงเท่านั้น

ผู้ที่ไม่ได้เป็นทหารสามารถทำการศึกษาได้และที่สำคัญในต่างประเทศหลายประเทศผู้ที่มีความชำนาญการในประวัติศาสตร์ทหารกลับไม่ใช่ทหาร แต่เป็นพลเรือน และมีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง รวมถึงมีการนำศิลปะเข้ามาผสมผสานช่วยในการบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ

ของสมรภูมิให้เห็นภาพมากยิ่งขึ้น เช่นภาพวาดที่เรียกว่า Military Print หรือ การสร้างแบบจำลองสนามรบ (Figure & Model)

การศึกษาประวัติศาสตร์ทหารนั้นสามารถกล่าวได้ว่ามีความสำคัญยิ่งควบคู่ไปกับการดำรงอยู่ของกองทัพ

เพราะถ้ากองทัพใดขาดการให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารแล้ว

อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการนำไปสู่ความล้มเหลวของกองทัพทางความคิดของกำลังพลในกองทัพ ประวัติศาสตร์ทหารได้ให้บทเรียนต่าง ๆ

มากมายและที่สำคัญการศึกษาประวัติศาสตร์อาจนำไปสู่การลดความสูญเสีย และรักษาชีวิตไว้ได้อีกจำนวนมาก

ผมนั้นได้แต่หวังไว้ว่าสักวันหนึ่งประเทศไทยจะมีข้อมูลประวัติศาสตร์ที่เป็นประวัติศาสตร์ทหารให้ชนรุ่นหลังได้คนควา

และถ้ากองทัพไทยรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนำมาเผยแพร่ให้กับประชาชนคนไทยและต่างชาติทราบคงจะดีไม่น้อย จะได้ทำให้คนไทยและชาติอื่น

ๆทราบกันว่า อาชีพทหารมีอยู่กับประเทศไทยมานาน นานจนกล่าวได้ว่าชาติไทยเกิดขึ้นเมื่อไรอาชีพทหารก็มีเมื่อนั้น

และเรายูบรวมกันเป็นประเทศไทยในปัจจุบันได้ก็ด้วยชีวิตของคนหลาย ๆ คนที่ที่มีอาชีพที่เรียกว่า.....ทหาร... ครับ